

СРЕМСКИ КАРЛОВЦИ КАО ПОТЕНЦИЈАЛНИ ТУРИСТИЧКО- ЕДУКАЦИОНИ ЦЕНТАР

SREMSKI KARLOVCI AS POTENTIAL TOURISM-EDUCATION CENTER

Ромелић, Ј.¹, Томић, П.¹

Резиме

Сремски Карловци, са околином која укључује Фрушку гору и подунавље, располаже великим богатством и разноврсношћу природних и антропогених објеката, појава и процеса. Улазе у састав новосадско-фрушкогорске туристичке регије, која се својим туристичко-географским положајем, структуром и квалитетом туристичких атракција, рецептивном основом приближава степену функционално разноврсне и потпуне туристичке просторне целине. Група професора и сарадника Департамана за географију, туризам и хотелијерство, Природно-математичког факултета у Новом Саду у сарадњи са Туристичком организацијом општине Сремски Карловци извршило је валоризацију овог простора са дидактичко-методичког и туристичког аспекта и дошли су до закључка да Сремски Карловци са околином могу постати објекат реализације школских и ваншколских васпитнообразовних садржаја, односно очигледне наставе и у ширем смислу образовног туризма. Рад представља образложење ове поставке засноване на интердисциплинарном научно-методолошком прилазу проучавању овог проблема.

Кључне речи: Сремски Карловци, школа у природи, едукациони туризам

Abstract

Sremski Karlovci with region which involved Fruška gora and Danube area, has great fortune of nature and antropogen of objects, features and process. Sremski Kar-

¹ Јован Ромелић, Павле Томић, Департаман за географију, туризам и хотелијерство, ПМФ Нови Сад

lovci are part of tourist region of Novi Sad – Fruška gora. This tourist region has good tourist-geographic stand, structure, quality tourist attraction, good receptive base. Group of professors and necessary of Department of geography, tourism and hotel management of Faculty of nature and mathematics in Novi Sad in cooperation with Tourist organization of commune Sremski Karlovci worked tourist valorization this region with didactic-methodic and touristic aspect and they conclude that Sremski Karlovci with region can be object for realization school and underschool contents, apropos visual and global tourism of education. This paper is rationale this thesis wich recikline an interdisciplinary science-methodologic observe these problem.

Key words: Sremski Karlovci, school in natura, education tourism

Увод

Сремски Карловци, са околином која укључује Фрушку гору и подунавље, располаже великим богатством и разноврсношћу природних и антропогених објеката, појава и процеса. Улазе у састав новосадско-фрушкогорске туристичке регије, која се својим туристичко-географским положајем, структуром и квалитетом туристичких атракција и рецептивном основом приближава степену функционално разноврсне и потпуне туристичке просторне целине.

Група професора и сарадника Департмана за географију, туризам и хотелијерство, Природно-математичког факултета у Новом Саду у сарадњи са Туристичком организацијом општине Сремски Карловци извршила је валоризацију овог простора са дидактичко-методичког и туристичког аспекта и дошли су до закључка да овај простор може постати објекат погодан за реализацију школских и ваншколских васпитнообразовних садржаја, односно очигледне наставе и у ширем смислу образовног туризма.

Ова универзитетска установа и Туристичка организација Сремски Карловци обратили су се Министарству просвете и спорта Републике Србије да, својим посебним актом у варијанти коју сматра за наш образовни систем најпогоднијим, подржи поменути предлог.

Све наставне екскурзије су, у досадашњој пракси, у Сремским Карловцима биле излетничког типа. Таква врста боравака поседује једноставни информативни карактер и не пружа могућност за реализацију наставних садржаја који могу достићи одређени квалитет искључиво применом дидактичко-методичких принципа. С друге стране, Сремски Карловци са околином поседују велико богатство и разноврсност објеката, појава и процеса, који омогућавају да боравак добије потребни стационарни карактер (5-6 дана). При томе улогу боравака вишино-наставног центра имале би насеља Сремски Карловци са локалитетима Стражилово и Дворска башта. Природни и друштвени објекти у ближој и даљој околини би комплементарно били укључени у наставне и ванаставне активности.

Боравак, садржај и карактер наставних и ванаставних активности могу бити структурирани у различитим варијантама:

Одређени програм активности, који би био креиран од стране Туристичке организације општине Сремски Карловци, Департмана за географију, туризам и хотелијерство и других наставно научних институција које су компетентне за реализацију наставних и ванаставних садржаја за ученике одређеног узраста односно струке. Програм би био конципиран на основу захтева које могу поставити одређене школе, појединци или група наставника на основу планова и програма, односно исхода и циљева наставе. Ове захтеве они могу постављати на

основу понуђених природних и друштвених објеката и појава који испуњавају критеријуме за категоризацију у групу наставних објеката.

Програми едукационих активности се могу постављати на основу договора креатора понуде, школских и других установа које постављају захтеве и евентуално субјеката који могу имати компетентну стручно-услужну улогу у формирању аранжмана боравка или туристичког аранжмана у ширем смислу.

Концепт дидактички правилно формиране наставне екскурзије

Правилно конципиране ученичке екскурзије треба разликовати од општих, мање или више импровизовано организованих екскурзија. Отуда је пожељно означити их термином - **наставне екскурзије**. Да би екскурзија била наставна, мора да има јасно одређен наставни циљ, да се посматране просторне компоненте итинерера тесно везују за наставно градиво и да плански организовано извођење буде реализовано уз осмишљену дидактичну обраду садржаја који чине поменуте компоненте, уз примену завршне фазе вредновања резултата рада. Из претходно наведених констатација следи да би се путовања, која би се предузимала, како би се наставни садржаји реализовали применом различитих дидактичких принципа на основу непосредног контакта са објектима, појавама и процесима у простору, као и уочавањем њихових међусобних веза и законитости. Уколико је она у основи везана за боравак у једном месту из којег се према утврђеном програму организују посете наставним објектима у географској средини, тада такво место постаје центар очигледне наставе.

Задатак наставних екскурзија је да ученици елементе тзв. стварног знања из појединих наставно-научних области посматрају непосредно у простору и да на тај начин стичу јасне перцепцију, трајне представе и свест о животном чињеничном стању. Оне су организациони облик ваннаставне активности која је у функционалној вези са редовним наставним процесом. Тиме чине и комплекс метода које ће омогућити да се поједини елементи геопростора сугестивно одразе на опажајни и мисаони апарат ученика. Сам процес не мора увек да се одвија као резултат ранијих готових испитивања, већ и као учениковог рада, односно посматрања, а у околностима високих образовних захтева и мање или више ученичком узрасту и предзнању прилагођених метода и техника истраживања.

Општи прилаз образложењу које указује на неопходност да Сремски Карловци треба да постану центар очигледне наставе

Група професора и сарадника Департмана за географију, туризам и хотелијерство, Природно-математичког факултета у Новом Саду, је користећи савремена сазнања и практичних искустава о туристичким аспектима простора, као и дидактичко-методичких истраживања, односно искустава у организацији наставних екскурзија и теренског рада, извршило инвентарисање објеката у природној и друштвеној средини Сремских Карловаца и околине и довело их је у везу са критеријумима који су потребни да би простор могао да задовољи дидактичке принципе и организационе норме наставе. У том смислу износимо следеће аргументе:

На овом простору постоји могућност реализације појединих врста очигледне наставе и образовног туризма, полазећи од физичко-географских и друштвено-географских компоненти простора и одговарајућих дидактичко-методичких принципа. Према томе компоненте географске средине биле би у функцији, како доколичарских, тако и недоколичарских облика кретања. У том смислу њих би могли окарактерисати као туристичке, али и паратуристичке атракције и на основу њих функционално изведене облике образовног туризма:

1. ђачки туризам
2. омладински туризам
3. екскурзије
4. летњи образовни кампови
5. школе у природи
6. школе страних језика
7. истраживачки кампови
8. стручни и студијски боравци за одрасле, итд.

Туристичка организација Сремских Карловаца треба да преузме обавезу да се у заједници са другим установама брине о организацији и едукацији водичке службе.

Атрактивни атрибути простора погодни за овај вид туризма, заступљени су као:

- рекреативни
- естетски
- сазнајни
- куриозитетни и др.

Потенцијали појединих локалитета и истицање карактеристика наведених атрактивних атрибута, пружају основу да се Туристичка организација обавезује ка предузимању мера у вези са:

- рецептивном,
- комуникационим,
- инфраструктурном,
- супраструктурном и
- организационом основом, као и са
- маркентишким активностима.

Туристичка организација би требала да, заједно са студентима Департмана за географију, туризам и хотелијерство у Новом Саду, преузме улогу истраживача карактеристика и сегментације тражње, посредством анализе особености и захтева појединих категорија конзумента:

- предшколска и школска омладина,
- студенти и факултети,
- различите организације, друштва и секције у култури,
- стручњаци и научници,
- љубитељи и поштоваци природних и културних вредности.

У складу са резултатима истраживања потребно је извршити сегментацију туристичког производа, са посебним нагласком на едукациони аспект туристичке понуде.

Поменуте установе ће у својој понуди школама предочити - у којој мери васпитно-образовни програми захтевају реализацију на основу садржаја који су заступљени на простору ове општине.

Нужно је при изради интинерара школских и других екскурзија, насеље Сремски Карловци стављати у специфичне позиције:

- као успутну тачку;

- као жарнишну, дневну или викенд боравишну тачку,
- као објекат организације вишедневне очигледне наставе, итд.

Путем анкетирање школских установа и установа укључених у васпитно образовни систем повремено ће бити испитивана улога фактора тражње за одговарајућим садржајима и начином њиховог коришћења.

Потребно је да, поред осталог, буде пружена могућност и путничким агенцијама иницијалног и рецептивног карактера да креирају **техничко-организациони аспект** боравка на овом простору.

При свему томе, опстајање и напредак овог сегмента туризма увек ће захтевати континуирано решавање трајних и увек актуелних проблема организације образовног туризма:

- пропагандно-информативна служба,
- организација превоза,
- организација смештаја
- организација боравка (објекти у затвореном и отвореном простору, вредности у исконском непромењеном стању, вредности које треба да доживе извесну трансформацију како би биле прилагођене захтевима које треба да испуњавају учила у очигледној настави).

Истраживања о конкретној реализацији предвиђених садржаја

Туристичка организација би требало да се брине користећи, поред осталог и резултате истраживања компетентних установа, о избору субјеката, објеката, појава и процеса у простору, који се могу користити у настави:

- израда критеријума избора наставног кадра
- инвентарисање изабраних елемената простора
- проблем корелације између различитих наставно научних области.

Решавање проблема укључивањем адекватног људског фактора у наставу (ученик и наставници који долазе са стране и евентуално наставници који су стационирани), представља један од почетних и кључних проблема у организацији наставе.

Осим тога, стална пажња треба да буде усмерена ка увођењу индиректних и директних облика рада. Међу њима у условима географске средине Сремских Карловаца посебан значај имају, тзв. посебни облици наставе, као што су индивидуална (и индивидуализирана) настава, рад у паровима, групни облици наставе, примена микронаставе, тимски облик наставе и сл.

Осим организационо-технолошких аспеката наставе, неопходно је бринути и о материјалној основи, у оквиру које спадају: избор постојећих, реконструкција и набавка нових, наставних објеката; помоћних техничка средства, лоцирање – мултимедијатеке, итд.

Избор алтернативних метода рада међу којима би кључну улогу имао избор и непосредно приказивање стварности, уз примену методе предочавања као допунске и комплементарне.

Анализа могућности реализације дидактичких задатака зависиће првенствено од предмета и карактеристика елемената природне средине и културних добара.

Организација и увођење наставе у договору са школама (планирање, часови у фронталној настави, часови у групној настави, индивидуални рад; посебни облици наставе - додатна настава и слободне активности).

Материјална основа стационарног едукативног боравка ученика

Сремски Карловци располажу елементима рецептивне, инфраструктурне и супраструктурне основе која може употпунити садржаје понуде школе у природи.

У ове објекте пре свега треба уврстити **спортско-рекреативне терене:**

- Непосредно изнад Дворске баште, постоје бетонирани спортски терени који се могу уз мале допуне, оспособити за одбојку и рукомет (један спортски терен), мали фудбал или тенис (други терен).
- На Дунаву, постоји велики терен за фудбал, фудбалског клуба Стражилово, који се може у одређеним периодима користити.
- Спортски терени “Гусле” за велики тенис, налазе се на удаљености од 4 км од Сремских Карловаца.
- Брод за превоз деце, капацитета 50 места, који је оспособљен за пловидбу средином 2004. године, мада је потребно решити проблем марине или у неповољнијој варијантин пространијег привезишта. За сада постоје рибарски понтони који нису право решење за пристајање оваквог бродића. Ипак потребно је истаћи да постоји урађен пројекат за прави понтон, за који су потребне инвестиције у износу од 15.000 евра.

Неопходно је истаћи да Сремски Карловци, као туристички центар, у последње време поседују добру ресторатерску основу. Она је побољшана захваљујући изградњи ресторана на Дунаву са 150 места на затвореном и исто толико места на отворен простору. Ресторатерска понуда подрумева конкурентне цене.

С друге стране, место не поседује хотелијерске објекте, због чега би боравак подразумевао ноћење у неком од хотела у Новом Саду. Ноћење у хотелу подразумевао би и доручак, после чега би група стизала у Сремске Карловце.

За добро и сврсисходно одвијање спортско-рекреативне активности ученичке популације у плану је реконструкција и надоградња гардеробе спортског објекта у Сремским Карловцима. За овај подухват су потребна релативно велика финансијска средства. Структура и функција послова, као и образложења потребних финансијских средстава дату су у документу “Техничком образложењу реконструкције и надоградње гардеробе спортског објекта у Сремским Карловцима”, који је урађен од стране компетентног стручног тима.

Организација едукативних излетничких кретања

Излетничка кретања у садашњем стању уређења простора на Фрушкој гори треба да буду таква да не захтевају велика улагања (јер би тада отежала чак и онемогућила њихово постојање) али траже добру организацију и добар маркетинг. Излетничка кретања сама по себи не доносе већи профит, али њих треба схватити као сегмент понуде стационарног карактера, који поред осталог мотивационо делује на прихватање целокупне туристичке понуде.

Излети се могу организовати у следећим видовима:

1. Културно-образовни излети:

- посете и обиласци манастира, других споменичких вредности или манифестација културе;
- обиласци и посете заштићених и других уређених делова природе.

2. **Рекреативни излети у виду планинарења, пешачења, игара и одмора** у природи; купање и пецање на језерима, Дунаву; спортске игре.
3. **Културно-образовни боравци:** школе културе, уметности, природе, семинари, манифестације.
4. **Спортско-рекреативни боравци:** припреме спортиста, школе спортова, викенд и годишњи одмори. Ова врста боравка не треба да има рутинирани карактер већ је потребно ангажовати тим стручњака из медицине, физичке културе и спортова који би урадили високо софистициране програме намењене појединим категоријама ученика или категоријама младих спортиста и лицима са извесним недостацима који се могу отклонити спортско-рекреативним програмима. Програми се могу реализовати комбиновано у објектима хотела и на природним или делимично прилагођеним теренима на Фрушкој гори. Понуда ових програма не треба да има униформан већ диференциран карактер.

Сагласно са природним условима, ови облици едукативно-рекреативног боравка временски се могу организовати у току целе године, на различитим локалитетима, са многобројним активностима, а самим тим и многоструким ефектима.

Уколико се жели може се ићи туристичким правцима (локалног, регионалног и националног значаја), дуж којих би се могли обићи објекти и локалитети којима се могу обрадити, утврдити или увежбавати садржаји из географије, биологије, историје, ликовне културе, књижевности и других предмета. Нуде се следеће руте:

1. Иришки венац, Поповац, Сремска Каменица, Петроварадин, Нови Сад.
2. Иришки венац, манастир Хопово, Ириг, Борковачко језеро, Рума.
3. Партизанским путем, од Иришког венца према западу до излетишта Бранковац и Змајевац, бања Врдник, манастир Раваница, евентуална посета мање очуваним и значајним манастирима Јазак и Мала Ремета.
4. Партизанским путем, од Иришког венца према истоку, а затим скретањем према северозападу до Сремски Карловац, потом старим путем Нови Сад - Београд, успутно обилажење излетишта Стражилово, поновно до Партизанског пута, обилазак Велике Ремете, Гргетега, Ирига, Новог Хопова, Иришког венца.
Друга алтернатива је дневно обилажење објеката дуж кружног туристичког итинере: Иришки венац - Поповица - Нови Сад - Петроварадин - Сремски Карловци - Стражилово - манастир Велика Ремета - манастир Крушедол - манастир Гргетег - Ириг - Ново Хопово - Иришки венац. Ова траса је дуга око 60 км. Она може да подразумева комбинацију посете манастирима, излетиштима и винским подрумима у Петроварадину, Иригу и Ердевику.
5. Једнодневни излет по итиреру дужине око 80 км: Иришки венац - Ириг - Врдник - скретање према локалитетима Прњавор, Јазак, Мала Ремета - Змајевац - Страи Раковац - Нови Раковац - Сремска Каменица - Иришки венац.
6. Једнодневни излет који обухвата трасу дужине око 130 км: Иришки венац - Нови Лединци - Нови Раковац и Стари Раковац - Беочин - Черевих (уз посету излетиштима Тестера и Андрићеве) Банаштор - Сусек - Нештин - Манастир Ђипша - Манастир Кувеждин - Шишатово - Лежмир - Гргуревачка пећина - Осовље - Бранковац - Иришки венац (хотел).
7. Једнодневни излет по источном делу Фрушке горе: Иришки венац (хотел) - Ириг - Крушедол - Марадик - Бешка - Крчедин - Сланкамен - Чортановци - В. Ремета - Иришки венац.

Могући облици едукативних путовања у гравитационој сфери Сремских Карловаца

На основу туристичке понуде која се заснива на коришћењу културног наслеђа, али и комбинацијом таквих добара са комплементарним туристичким вредностима могућно је, на простору Фрушке горе, односно гравитационе сфере Сремских Карловаца, формирати следећа едукативна туристичка кретања:

1. Путовање (туре) кроз историју

- путовања која представљају реконструкцију историјских догађаја или битака (посета местима са обележеним историјским догађајима, на пример, споменик престанку ширења куге код Ирига, објекту је у Сремским Карловцима где је склопљен Карловачки мир);
- путовање по местима значајним за поједине етапе организованих миграционих кретања (на пример Велике сеобе из 1690. године);
- путовања кроз одређено временско раздобље;
- путовања кроз историју религије на простору Војводине (посета манастирима и верским објектима).

2. Културно-географска путовања

- упознавање културно-историјских знаменитости Сремских Карловаца, Новог Сада и евентуално других градова у гравитационој сфери Новог Сада;
- специјализована кретања у виду путовања ради упознавања са специфичним културним вредностима (споменичким, културно-амбијанталним целинама и сл.);
- културолошка путовања која обухватају итинерере који се подударају са просторима где се налазе објекти као најзначајни представници појединих уметничких праваца (Путевима барока);
- за клијентелу виших облика културно-образовне тражње, обилазак Фрушке горе описаних у делима писаца чији је мотив дела била аутентична Војводина кроз историју или у одређеном савременом периоду (откривање Новог Сада, Сремски Карловци у делима и животу Бранка Радичевића, Сремска Каменица у делу и животу Јована Јовановића Змаја, Милица Стојадиновић Српкиња, њена поезија и љубави у контексту простора Фрушке горе и других места кроз дела писаца у којима су ови градови представљани на аутентичан и сугестиван начин).

3. Путовања семинарског типа

- Организација серије семинара који се одржавају наизменично у културним институцијама просторно блиских насеља, а која су на посредан или непосредан начин везани за тематику скупова.

4. Кретање путевима споменичких вредности који захтевају конзервацију, рестаурацију и ревитализацију.

Организација посете насељима која имају статус знаменитих места или спомен обележја

Знаменита места су простори везани за догађај од посебног значаја за историју, подручја са израженим елементима природних или радом створених вредности као јединствене целине, као и спомен гробови или гробља и друга спомен обележја која су подигнута ради

трајног очувања успомене на значајне догађаје, личности и места из националне историје, од посебног културног и историјског значаја (Закон о заштити културних добара). Како нека од ових места већ сада представљају значајна излетишта, то најбоље потврђује да се историјска дешавања, кроз осмишљавање туристичких манифестација, или на неки други начин, могу користити и за туристичку презентацију. Једно од тих знаменитих места већ сада је најпознатије фрушкогорско излетиште и стециште бројних ђачких екскурзија - Стражилово са гробом Бранка Радичевића. Поред овог места које је већ сада један од најпознатијих туристичких локалитета у Војводини, за потенцијалне посетиоце би била интересантна капела на чијем је месту потписан Карловачки мир 1699. године. Ова дешавања су имала изузетног значаја не само за националну, већ и за целокупну европску историју.

Знаменити српски романтичарски песник, Бранко Радичевић у својој поезији је афирмисао Сремске Карловце. Своју велику везаност за ово поднебље Радичевић је изразио жељом да буде сахрањен на Стражилову. Та жеља је испуњена три деценије након његове смрти. У Сремским Карловцима је основан Одбор, са задатком да се на песниковом гробу подигне достојан споменик, што је и учињено. Дело је пројектовао архитекта Светозар Ивачковић, а каменорезачке радове је извео Петар Китузи из Дубровника. Споменик је свечано откривен 27. септембра 1885. године. Овај простор је уврштен у регистар знаменитих места од великог значаја. На Стражилову се испред угоститељског објекта Бранков чардак налази и бронзана статуа песника, као још један од симбола Стражилова. Овај локалитет, наиме, свој туристички живот реализује кроз бројне ђачке екскурзије и у комбинацији са постојећим манифестацијама. Ипак, уређеност овог простора, а у неким случајевима и намена, ако посматрамо из угла штандова са неадекватним сувенирима, не одговарају потребама културног туризма. Решење је свакако у доброј организацији која не би изискивала пуно улагања а имала би далекосежне последице у културној препознатљивости Карловаца, Стражилова и српске културе.

Укључивање делатности Центра за очигледну наставу у Сремским Карловцима у садржаје туристичких манифестација

У оквиру делатности Центра за очигледну наставу у Сремским Карловцима, могућно је организовати и посете Новом Саду у време **привредних манифестација** које се одржавају на Новосадском сајму, а које могу имати васпитно-образовни значај: Међународни пољопривредни сајам у мају, Међународни јесењи сајам; Међународни сајам природа и човек са сајмовима туризма, хотелијерства и угоститељства, хортикултуре и екологије у октобру; Међународни сајам електронике, телекомуникација и информатике у новембру; Међународна изложба златарства, часовничарства, оптике, фотоопреме и козметике у новембру. Осим ових сајамских манифестација одржавају се Пролећни, Зимски и Новогодишњи вашар. Овај туристички аранжман треба диференцирати на више облика тражње: на ученичку популацију који кратко посећују сајам, на ученике чије су школе струковно опредељене ка тематској опредељености сајамске презентације и сл.

Сремски Карловци се морају укључити и у формирање аранжмана који ће бити везани за **културне манифестације**, чији учесници имају нешто другачију врсту туристичке тражње. Аранжмане прилагодити конзументима, корисницима следећих културних манифестација: НОМУС - Новосадске музичке свечаности у априлу; Стеријино позорје у мају у Српском народном позо-

ришту (које има и до 15.000 посетиоца); Змајеве дечије игре, у јуну; Новосадско лето у јулу или августу; Фестивал југословенског филма у септембру; Доситејеви дани, у септембру, у Новом Саду, Врднику и Иригу (20.000 посетиоца); ВИДЕОМЕЂ-а - Међународни видео фестивал, у децембру.

Постоји могућност аранжманског укључивања у **спортске манифестације** које се организују на Фрушкој гори, које су масовног карактера и које укључују део посетилаца са стране који желе и у могућности су да плате аранжман који је везан за учешће на манифестацији. У ове манифестације спадају Планинарски маратон на Фрушкој гори, у мају и Новосадски маратон, у септембру.

Треба размишљати о потреби да се, као фактор изненађења, креира туристичка манифестација типа *фестивала и смотри*.

Код таквих врста манифестација постоји могућност да се културни садржаји презентирају већој маси посетилаца на репрезентативан начин, будући да фестивали подразумевају по правилу вредновање стваралаштва, односно домете из одређене области културе у једној средини и одређеном временском периоду.

Фестивали се тако организују да буду привлачни најширој публици, а да истовремено задовоље критеријуме високих уметничких домета. То је један од разлога њихове организације која ће се заснивати на пажљиво одмереној и компетентној основи. Она се састоји у утврђивању концепције, односно циљева и задатака фестивала, потом следи утврђивање организационог модела, односно нормативних аката на којима се фестивал заснива, садржаја главних и споредних програма и израда акционог плана. Трећа фаза обухвата селекцију главних и споредних програма, четврта обухвата израду планских корака по одређеним терминима током трајања фестивала; затим следе маркетиншке акције; организација реализовања појединих делова програма и на крају следи анализа и вредновање фестивала.

Овако одрживи фестивали као саставни део популарних, масовних манифестација, су од великог значаја за ослобађање од релативне затворености и изолованости и самим тим за укључивање у јавност музичких, позоришних и сличних објеката који негују репертоар за ограничену публику. Комбиновањем забаве и фестивала настају представе које посећује и публика која у другим ситуацијама не посећује установе културе. Осим тога, зарада која је стечена на овај начин омогућава да се организују пројекти који имају велике уметничке вредности, али су по правилу неисплативи.

Током манифестација, односно фестивала, могућно је коришћење простора јавних институција које су у суштини непрофитабилног карактера. Такав је случај са просторијама сакралних објеката, универзитетских објеката, установа културе у летњем периоду, када је иначе за њих мртва сезона.

Програм рада Школе у природи у Сремским Карловцима

Полазећи од наведених компонената географске средине која припада Сремским Карловцима и околине, природног и културно-историјског карактера, као и концепта о потреби да боравак у школи има чврсто организован дидактички карактер који укључује образовне, али и рекреативне садржаје, Туристичка организација општине Сремски Карловци је настојала да конципира програм рада Школе у природи за првих неколико година, уз настојање да организатори наставе пажљиво и редовно прате резултате активности. На основу њихових

опажања и верификације знања ученика на крају петодневног боравка ученика, створиће се искуства која ће бити искоришћена за афирмацију, односно корекцију појединих садржаја.

Активности Школе током петодневног боравка ученика, могућно је реализовати у следећим објектима и локацијама рекреативно-едукативног карактера: хотелијерске објекте у Новом Саду (или на Фрушкој гори), Соколски дом у Сремским Карловцима, Карловачка гимназија, Саборна црква, Богословија, Патријаршијски двор, Музеј града, Музеј пчеларства, Петроварадинска тврђава, Куп Дворске баште – такмичење у бициклизму, Еко-етно парк, Дунавски парк у Новом Саду, Стражилово, споменик Бранку Радичевићу, Позориште младих у Новом саду, културно-историјско наслеђе Новог Сада, фрушкогорски манастири.

У Сремским Карловцима је активан Еколошко-етнолошки центар “Сремски Карловци”. Ова установа се бави едукацијом и рекреацијом деце и одраслих. У склопу активности Центра за очигледну наставу, Еколошко-етнолошки центар може компетентно реализовати одређене активности, које чине један од кључних делова едукативног и рекреативног аспекта боравка ученичке популације у Сремским Карловцима и околини.

ЗАКЉУЧАК

Туристичко-едукативне активности и организација школе у природи у Сремским Карловцима и околини су, готово у континуитету испољавале низ недостатака. То је, поред осталог, било и зато што је у томе учествовало више фактора који су деловали индивидуално, са различитих становишта, често опречних до искључивости. Сремски Карловци као туристички центар изражених едукативно-туристичких амбиција може да делује на целом простору Фрушке горе и непосредне околине, као самосталан али и моћан фактор. Његове основне делатности у интерним оквирима и на простору Фрушке горе могу да буду врло успешно везане за употпуњавање и проширивање делатности које су везане за специфичне облике школе у природи. Географски објекти су бројни и разноврсни. Они су за реализацију поменутог циља одабрани.

Велики проблем представља градња и адаптација објеката који служе за смештај ученика и њихове активности, али и организациони аспект наставе. Ангажовањем Департмана за географију, туризам и хотелијерство, Природно-математичког факултета у Новом Саду, Туристичке организације општине Сремски Карловци и Министарства за образовање Републике Србије настоји се да се проблеми реше на оптималан начин.

Функционисање школе подразумева потпуну маркетиншку активност, која је неопходна првенствено у првим моментима функционисања Школе. Маркетинг као делатност и процес ће обухватати следеће активности: истраживање тржишта, формирање туристичког производа и праћење његове атрактивности на тржишту, промоција туристичког производа, пропаганда, продаја туристичког аранжмана.

Оптималном организацијом школе у природи требало би да буду остварене туристичке услуге, које ће подразумевати: пријем посетилаца, смештај, исхрана (пансионска и ванпансионска); осмишљавање, организација и реализација излета и екскузија, односно школе у природи; водичка служба, рекреативни програми - осмишљавање и организација, манифестације - осмишљавање и организација и информисање.

Маркетинг план садржи тактику пословања, спороведену на начин који омогућава да се његовом применом обезбеде позитивни ефекти сопствених туристичких аранжмана. Овај

план би обухватао: истраживање туристичке тражње, план формирања туристичког производа, план промоције, пропаганде, система продаје готових производа и праћење резултата туристичког развоја.

Литература

- Ахметовић-Томка, Д. (1995): Туризам у заштићеној природи. Маркетинг концепција, Спортско друштво “Партизан”, Нови Сад.
- Green, B., Bryson, T., O Saliven, F. (1990): Tourism&protected areas. The Governments of United Kingdom, France and Germany.
- Група аутора (1997): Акциони план за одрживи туризам у заштићеним областима. Министарство за заштиту животне средине, Министарство туризма, Агенција “кода”, Београд.
- Група аутора (2000): Одрживи и одговорни развој туризма у 21. веку. Агенда 21 за туристичку привреду. Општи етички кодекс у туризму. Туристичка организација Србије, Београд.
- Група аутора. (1981): Грађа за проучавање споменика културе Војводине. Покрајински завод за заштиту споменика културе, Нови Сад.
- Милић М., и други, (1998): Споменичко наслеђе Србије, непокретна културна добра од изузетног и великог значаја, Републички завод за заштиту споменика културе, Београд.
- Ромелић, Ј. (2004): Методика наставе географије. Природно-математички факултет, Департаман за географију, туризам и хотелијерство, Нови Сад.
- Томић, П., Ромелић, Ј. (1994): Заштићена природа као основа туристичког активирања Националног парка Фрушка гора, Зборник радова са научног скупа - Заштита природе у националним парковима СР Југославије одржаног у Колашину 23 - 25. септембра 1992. године, Посебна издања, број 14, Завод за заштиту природе, страна 142-147.
- Томић, П., Ромелић, Ј., Кицошев, С., Бесермењи, С., Стојановић, В., Пајовић, Т., Павић, Д. (2002): Културна добра у туристичкој понуди Војводине (Cultural Values i the Tourism Offer of Vojvodina), Библиотека “Војводина - култура, туризам и одрживи развој”, Природно-математички факултет, Департаман за географију, туризам и хотелијерство, Нови Сад.